

LANDENSE FIETSROUTE

Vertrekpunt: Bezoekerscentrum Rufferdinge, Molenberg 4, Landen

Afstand: 44 km

In de voetsporen van Julia Tulkens

Wie beschrijft er beter de verbondenheid met het Hagelandse en Haspengouwse landschap dan dichteres Julia Tulkens? Zij is met haar gedichten het bindmiddel tussen woord en beeld voor de de gemeenten Landen, Linter en Tienen.

Julia Tulkens werd op 6 oktober 1902 als Josephina Julia Boddaer geboren te Tienen. Zij groeide op temidden van de muziek: haar vader was muzikleraar en later volgde zij ook les aan de Stedelijke Muziekschool. Haar studies bracht ze door op de Nederlandse afdeling van de Normalschool te Jodoigne. In 1923 huwde zij met Leo Tulkens, historicus en leraar aan de Provinciale Normalschool te Tienen.

Kort na de geboorte van hun enig kind Hilda in december 1923, verhuisde het gezin naar de Grumstraat in Landen. Tussen 1938 en 1944 verbleven ze in het schoolhuis, het rechtergedeelte van het Landense stadhuis. Julia stond toen in voor het onderwijs en de opvoeding van de Landense schoolkinderen.

In 1944 ontvluchtten Julia en haar gezin Landen vanwege de bombardementen. Zij vonden een onderkomen te Wommersom (Linter), waar ze 14 jaar woonden. Tijdens deze periode verhuisde het gezin ook nog voor een drietal jaar naar Tienen.

In 1970, drie jaar na het overlijden van haar man Leo, verhuisde Julia Tulkens definitief terug naar Tienen, waar ze zich vestigde in een huisje op de Veemarkt. Op 12 maart 1995 stierf ze in haar geboortestad, op de gezegende leeftijd van 92 jaar.

Vlaams-Brabants Haspengouw

Haspengouw is een uitgestrekte landbouwstreek waarvan slechts een klein gedeelte in Vlaams-Brabant ligt, meer bepaald ten zuidoosten van de stad Tienen.

De leemgrond is hier zeer vruchtbaar en al heel vroeg werd die dan ook voor de landbouw ontgonnen. Grafheuvels en motten die in het landschap opduiken, getuigen respectievelijk van Romeinse kolonisatie en vroeg-middeleeuwse versterkingen.

Aan de rand van de beekvalleien nestelden zich kleine dorpen. Toch zult u in Haspengouw vooral bekoord worden door het open en wijd landschap, slechts hier en daar onderbroken door een bomerrij.

Op de glooiende akkers worden vooral suikerbieten en graangewassen, zoals tarwe, gerst en maïs, geteeld. Maar ook de fruitteelt is zichtbaar in opmars in de streek van Landen en er verschijnen ook steeds meer fruitplantages in dit deel van Haspengouw. Vooral tijdens de zomermaanden biedt het Haspengouwse landschap een fraai uitzicht met een kleurrijke afwisseling van rijpe graanakkers en groene bietenvelden. Ook in de lente, wanneer de boomgaarden in bloei staan, is een tochtje door deze streek een echte verademing.

Zo'n tochtje gebeurt dan misschien met de fiets, bijvoorbeeld langs de "Landense Fietsroute". Deze 44 km lange route verbindt via rustige straten en verharde landbouwwegen de verschillende dorpen - 14 in totaal - die de gemeente Landen vormen.

De gemeente Landen, die sinds 1985 opnieuw de eretitel van stad mag dragen, noemt zich de "bakermat van de Pepiniden". Dit is een dynastie van Frankische hofmeiers, van wie de stamvader, Pepijn I, te Landen verbleven heeft. "Maer te Landen hi te wonen plach..." vermeldde de 13de-eeuwse schrijver Jan van Boendale in zijn "Brabantse Yeesten", een lofdicht op de Brabantse hertogen.

Na de dood van Pepijn in 640 trokken zijn vrouw Itta en zijn dochter Gertrudis naar Nijvel en stichtten er een abdij. Gertrudis (626 - 659) werd er de eerste abdis van en zou later heilig verklaard worden. Zij is dan ook de patrones van Landen.

Pepijns zoon Grimoald volgde zijn vader op als hofmeier, maar werd in 656 te Parijs vermoord. Pepijns tweede dochter, Begga, die gehuwd was met Ansegisel, zou het leven schenken aan Pepijn van Herstal, van wie een achterkleinkind - Karel de Grote - in het jaar 800 tot keizer van het Westromeinse Rijk werd gekroond.

Het huidige centrum van Landen ligt op de plaats waar hertog Hendrik I van Brabant in het begin van de 13de eeuw een nieuwe vesting bouwde als verdediging tegen Hugo de Pierrepont, prinsbisschop van Luik. De nieuwe nederzetting genoot verschillende vrijheden en rechten maar toch zou Landen nooit tot enige stad van betekenis uitgroeien. Gelegen op de grens van het hertogdom Brabant en het prinsbisdom Luik zou Landen dikwijls het voorwerp uitmaken van twisten en plunderingen.

In de loop der eeuwen trok een golf van oorlogen en verwoestingen over haar muren, zodat er helaas niets is overgebleven van de oude nederzetting. Pas vanaf de aanleg van verschillende spoorweglijnen, waarvan Landen een knooppunt werd, zou het stadje vanaf 1838 langzaam uit zijn agrarisch isolement halen. Vooral na de Eerste Wereldoorlog kende het een forse bevolkingsaan groei, wat een uitbreiding van de oude landelijke woonkern tot gevolg had. Groot Landen heeft ongeveer 14.200 inwoners. Een 6.000-tal daarvan wonen in het centrum, de rest is verdeeld over 13 landelijke dorpen.

BEZIENSWAARDIGHEDEN

1. Watermolen van Rufferdinge

De watermolen van Rufferdingen is genoemd naar een Frankische grondbezitter Rupert of Ruffer. De oudste vermelding is terug gevonden in documenten uit omstreeks 1200. Zijn huidig uitzicht dateert echter uit de 19de eeuw en vooral dan uit het laatste kwart ervan. De toenmalige Nederlandse eigenaar, Charles van de Weyer, bouwde in het domein in 1870 een riant herenhuis. Tot in 1924 werd hier ook bier geproduceerd. De molen zelf bleef actief tot in de jaren 1966.

De watermolen werd door het Brabantse provinciebestuur gerestaureerd en in 2006 ingericht als streekbezoekerscentrum. Ook het lokaal toeristisch infokantoor van de stad Landen is er ondergebracht. Het is de ideale uitvalsbasis voor een verkenning van de streek en het vertrekpunt van heel wat recreatieve wandel- en fietstochten. In augustus 2003 werd het molengebouw aangekocht door de stad Landen. Naast de intact gebleven maalinrichting van de graanwatermolen kan je er ook landbouwwerktuigen bekijken. Het historisch belang van de stad, vooral bekend door de figuur Pepijn van Landen, wordt er op een sprekende manier voorgesteld.

2. Sint-Pieterskerk

Deze kerk is het resultaat van verschillende bouwfasen. Het koor dateert uit de 17de eeuw, in 1723 werden de kruisbeuk, de sacristie en de zijkapellen gebouwd. In 1772 verlengde men de middenbeuk en in 1890 tenslotte werden portaal en toren aangebouwd.

3. Sint-Gilliskerk

Het kleine classicistische Sint-Gilliskerkje dateert van 1727 en heeft een toren uit de 19de eeuw.

4. Motheuvel

Achter de kerk ligt een feodale motteheuvel, gelegen in de vallei van de Molenbeek. Deze met struikgewas en bomen begroeide heuvel met een diameter van 38 meter en een hoogte van 9 meter wordt gesitueerd in het begin van de 13de eeuw. De gracht is nog gedeeltelijk aanwezig ten zuiden en ten oosten van de motte en watert rechtlijnig af in noordoostelijke richting naar de Molenbeek.

5. Pitsaerhoeve

Aan deze hoeve was ook een watermolen verbonden, die in bedrijf was tot 1959. De hoeve ligt immers aan de Molenbeek, een waterloopje dat ontspringt te Walsbets. Via Landen, Rumsdorp, Neerlanden en Dormaal bereikt het Zoutleeuw waar het in de Kleine Gete uitmondt. Het molenhuis en het poortgebouw dateren uit de 19de eeuw, terwijl de paardenstallen al in 1787 gebouwd zijn.

6. Kapel 't Eikske

Het was in 1713 dat de pastoor van Neerlanden, Johannes von Brachell, hier een kapel liet bouwen. Daarmee wenste hij de Vrede van Utrecht te herdenken die in datzelfde jaar was gesloten. Deze vrede had een einde gemaakt aan de Spaanse Successieoorlog en dwong Spanje om de Zuidelijke Nederlanden af te staan aan Oostenrijk. Die strijd, ontstaan na het overlijden van de kinderloze Spaanse koning Karel II in 1700, werd vooral in deze gewesten uitgevochten. In die oorlogsjaren, meer bepaald in 1705, was ook de eik gesneuveld die op deze plek stond en waaraan een Mariabeeld was bevestigd dat aanroepen werd tegen de koorts. Een nieuwe eik zou er gestaan hebben tot omstreeks 1900. Nu wordt ze overschaduwd door een grote linde. De kapel werd sinds haar oprichting een paar maal vernield of beschadigd, maar telkens hersteld. Een laatste maal gebeurde dat in 1977.

7. Heilige Kruiskapel

Onder deze naam werd de kapel reeds vermeld in de 16de eeuw en een legende vertelt dat ze opgericht werd nadat een landbouwer op deze plek een kruis had gevonden. De huidige kapel dateert van 1780 en werd herbouwd in 1899. Tweemaal vonden in dit glooiende landschap tussen de Kleine Gete en de Molenbeek belangrijke gevechten plaats, die in de geschiedenis bekend staan als de Veldslagen van Neerwinden. Telkens stond het Franse leger er tegenover een coalitie van andere Europese landen. Op 29 juli 1693 werd hier een leger van Hollanders, Duitsers en Engelsen, bestaande uit 70.000 manschappen onder het bevel van de koning-stadhouder Willem III van Oranje, verslagen door 60.000 Fransen die aangevoerd werden door maarschalk de Luxembourg. De Slag bij Neerwinden, die ruim 12 uur had geduurd, zou met 25.000 slachtoffers één van de bloedigste gebeurtenissen worden in de jarenlange strijd waarmee de Franse koning Lodewijk XIV zijn hegemonie over Europa wilde vestigen. Precies een eeuw later was Neerwinden opnieuw het toneel van een veldslag, meer bepaald op 18 maart 1793. Nu waren het de Fransen die het onderspit moesten delven. Zij leden er een nederlaag tegen het Oostenrijkse leger en daardoor kwamen onze gewesten opnieuw onder Oostenrijks bewind. Niet voor lang echter, want op 26 juni 1794 behaalden de Fransen te Fleurus alweer de overwinning.

8. Kasteelhoeve van Pierco

Deze hoeve is een indrukwekkende gesloten hoeve uit de 18de eeuw. Rond de grote rechthoekige binnenplaats bevinden zich de woon- en dienstgebouwen. Op dit ogenblik is de hoeve verdeeld in 2 eigendommen. De poorttoren met duiventil dateert uit 1778.

9. Christus-Koningkerk

Deze neoromaanse kerk uit 1947 is eigenlijk een grote kapel. Specifiek aan de toren is dat er geen klok hangt.

10. Kasteelhoeve Avermaet

De hoeve is gelegen langs de Kleine Gete aan de rand van het dorpje Wange. In de omringende boomgaarden worden de Boskoop appels en Conférence peren gekweekt. Verschillende jaren kon men hier komen logeren bij de familie Avermaet, de pioniers van het hoevetoerisme in Vlaams-Brabant.

11. Voormalige Romeinse heirbaan

Dit betonbaantje volgt het tracé van een Romeinse heirbaan. Ze verbond Tongeren met Tienen, dat in de 2de eeuw tot ontwikkeling kwam als "vicus" of marktplaats. Vanuit Tienen, waar nog een paar andere kleine heirbanen toekwamen, liep deze weg verder naar Asse, om daarna via Wervik en Cassel de Noordzee te bereiken bij Boulogne.

Ten noorden van deze Romeinse heirbaan werd in de eerste helft van de 18de eeuw een nieuwe, rechtlijnige steenweg aangelegd tussen Tienen en Sint-Truiden. Vanaf de fietsroute zien we die "steenweg" trouwens liggen. Hij maakte deel uit van een interstedelijk wegennet dat tijdens het Oostenrijkse bewind (1714-1792) werd aangelegd met de bedoeling de economische ontwikkeling van het land te bevorderen.

12. Aldegondiskerk

Het is een eenvoudig en sober gebouw van baksteen en glas, ontworpen door architect Marc Dessauvage en opgericht in 1965. Deze zaalkerk is een onregelmatige veelhoek en is een radicale breuk ten opzichte van de voormalige, bouwvallige classicistische parochiekerk uit 1977.

13. Kapel Drie Gezusters

Deze kapel uit 1885 is toegewijd aan de de heiligen Bertilia, Eutropia en Genoveva. Deze 3 vrouwen waren echter niet met elkaar verwant en waren zelfs geen tijdgenoten. Ze worden wel op dezelfde dag gevierd, meer bepaald op 3 januari.

14. Standbeeld van Priester Nicolaus Loriers

Bij de toegang tot het dorp werd in 1986 een standbeeld van Kristien Praet geplaatst ter ere van priester Nicolaus Loriers (1732-1794) die er van 1757 tot 1794 pastoor was. Hij liet er in 1774 niet alleen een nieuw kerkje bouwen maar verruimde in 1781 ook de pastorie met een grote tiendschuur. Hierin werd de "tiend" opgeslagen, het tiende deel van de landbouwopbrengsten dat de boeren dienden af te staan voor het onderhoud van de parochiekerk, de pastoor en de armen. In vele parochies raakte deze kerkbelasting in de handen van leken.

15. Sint-Trudokerk

De kerk van Laar, opgetrokken in classicistische stijl, is toegewijd aan de heilige Trudo. Ze werd gebouwd op initiatief van pastoor Loriers in 1774. Hij zou uit een voornaam Frankisch geslacht stammen en sommigen beweren zelfs dat zijn vader heer van Laar zou geweest zijn. Nadat hij door de toenmalige bisschop van Tongeren, Remaclus, naar een abdij in Metz werd gestuurd om er priester te worden, keerde hij terug naar Haspengouw en stichtte er omstreeks het jaar 660 een klooster waarrond zich de stad Sint-Truiden ontwikkelde.

16. Sint-Wivinakerk

Deze kerk is het resultaat van verscheidene bouwfasen. Zo dateert het laat-gotische koor uit de 16de eeuw, werd het schip gebouwd in de 17de eeuw en kregen zijbeuken en toren hun uitzicht in de 18de eeuw. Naast de kerk staat een grote, gesloten 18de-eeuwse hoeve.

17. Sint-Gitterdal

Het Sint-Gitterdal of Sint-Gertrudisdal is het oude domein van Pepijn van Landen (580-640). Archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat op deze plek in de tweede helft van de 7de eeuw doden werden begraven. Professor J. Mertens vond hier in 1958-59 inderdaad twee Merovingische graven, waarvan de bijgiften - gespen en sieraden - in deze periode kunnen gesitueerd worden. Daarmee willen we echter niet gezegd hebben dat één van deze graven dat van Pepijn was.

De oudste teruggevonden sporen van een kapel - twee paalgaten - dateren vermoedelijk uit de 8ste eeuw. Mogelijk ging het hier om een houten kapel, opgericht ter nagedachtenis van Pepijn. Een eerste stenen kapel werd waarschijnlijk gebouwd op het einde van de 8ste of in de 9de eeuw. Het was een éénbeukig kerkje met een vierkantig koor dat in latere eeuwen verscheidene keren werd uitgebreid en verbouwd. In 1759 was de Sint-Gertrudiskerk echter zo bouwvallig geworden dat ze afgebroken werd. De fundamenten van de opeenvolgende koormuren werden in 1980-81 blootgelegd. Tijdens deze opgravingen werden ook verscheidene graven uit diverse perioden teruggevonden. De archeologische site werd gedeeltelijk overdekt zodat ze beschermd is tegen aftakeling.

Te "Sint-Gitter" treffen we ten noorden van de kerkfundamenten ook een motte aan. In de volksmond de "Tombe van Pepijn" genoemd, heeft ze echter niets met hem te maken. Deze motte werd vermoedelijk opgeworpen in het begin van de 13de eeuw en bestond, zoals gebruikelijk, uit een opperhof en een neerhof.

Tweehonderd meter ten oosten van die motte is er het tweede heuveltje, de Hunsberg, maar hierover ontbreekt elke informatie. De mogelijkheid bestaat dat deze motte een verdedigingsfunctie had ten overstaan van de eerste, tenzij de oprichting ervan het gevolg is van een erfdeling van het domein. Vóór de aanleg van de motten bestond op Sint-Gitter in de late 11de eeuw of in de 12de eeuw een zogenoemde vlaktenederzetting die later beschermd werd door een gracht van 4 meter diepte en 10 meter breedte. Met de uitgegraven aarde was een wal opgericht, die misschien wel voorzien was van een houten palissade.

Rond de Sint-Gertrudiskerk en de motten ontwikkelde zich de Landense woonkern maar die zou wel ontvolken nadat de Brabantse hertog Hendrik I (1190-1235) een nieuwe stad had gesticht, een tweekilometer oostwaarts van de "Ouderstad".

18. Sint-Pancratiuskerk

Deze kerk dateert uit het einde van de 18de eeuw en werd in 1903-1904 aan de zuidkant uitgebreid met een driebeukige neogotische vleugel. Daardoor wijkt haar vorm ook af van de traditionele kerkarchitectuur.

19. Kasteel van Waasmont

Dit kasteeldomein werd in de 18de, begin 19de eeuw bewoond door de familie de Sonval, die er eigenaar van was. In 1847 werd het eigendom van Albert Marneffe, de toenmalige eigenaar van de Leuvense brouwerij Artois. Hij liet er in 1848 de suikerfabriek bouwen, die op einde van WO I, door de concurrentie met de Tiense raffinaderij, niet meer kon overleven en ontmanteld werd. Het is een groot huis met mansardedak waarvan de vensters en de toegang omlijst zijn met zandsteen.

20. Ouderlijke woonst Julia Tulkens

Het huis nr. 12 in de Handelstraat is de ouderlijke woning van Julia Tulkens. Haar moeder werd er ook geboren in 1877.

21. Heilige Kruiskapel van Walshoutem

Deze kapel werd gebouwd op het kruispunt van vijf wegen. Ze dateert van 1899 maar wordt reeds in de middeleeuwen vermeld. Afbraakmateriaal van een kapel uit 1780 werd gebruikt als fundament. De boeren kwamen er de genezing van hun ziek vee afsmecken. Om de ziekte "af te binden", knoopten ze een stukje touw of een plukje haar van het zieke dier aan de tralies van de kapeldeur.

22. Sint-Amanduskerk

De toren van het kerkje van Wezeren is een oorspronkelijke schanstoren. De Brabantse hertog Hendrik I liet deze, en nog twee andere torens optrekken als verdediging tegen het prinsdom Luik. De verdedigingstoren van Wezeren is het best bewaard gebleven en het kerkje werd er in het begin van de 13de eeuw tegen aangebouwd. De muren van deze toren zijn bijna 2 meter dik en bevatten een vulling van stenen, klei en mortel. Meer dan eens heeft de toren bescherming geboden aan de dorpingen wanneer hun veiligheid werd bedreigd. De schietgaten zijn hiervan een duidelijk bewijs. Ook had de toren op het gelijkvloers geen trap en kon men de eerste verdieping alleen bereiken met een ladder via een luik vanuit de kerk.

Het fraaie Sint-Amanduskerkje is gebouwd in tufsteen. De architectuur vertoont zowel kenmerken van de romaanse als van de gotische stijl. Romaans zijn de zoldering, de arcadebogen en de kleine bovenlichten. De spitsbogen in de vensters getuigen reeds van de gotiek. De zijbeuken werden tijdens een restauratie in 1925 heropgericht, nadat ze in de 18de eeuw wegens bouwvalligheid waren afgebroken. In de tweede helft van die eeuw werd de reeds stoere, massieve toren ook nog voorzien van steunberen.

De kerk bezit een Romaans blokaltaar uit 'tuffeau de Lincent', dat bedekt is met een altaarblad uit Gobertangesteent. Het is versierd met elf verschillende uit steen gehouwen rozetten, elk in een boognisje geplaatst. Deze sculpturale rozetten verraden op basis van hun convexe vormgeving en aangewende techniek een Romaanse oorsprong. Ze behoorden oorspronkelijk niet bij dit altaar. Als een figuratieve afbeelding van de zonneschijf verwijzen ze naar de zonnecultus, als teken van de godheid. Tijdens de vroegschristelijke periode werd de symboliek van de rozet geruisloos toegepast op Christus als de zon van het heil (sol sabutis).

Dit oude romaanse kerkje is een bezoekje waard. Bel even aan bij de pastorie als je ook van het interessante interieur wenst te genieten.

23. Bortombe

Midden de akkers zie je een heuvel opduiken. Deze tumulus uit de 2de eeuw is de Bortombe. In 1861 werd die door een archeoloog onderzocht en er kwam een bijzondere rijke grafgift aan de oppervlakte.